

Організаційно-економічні засади управління економічною безпекою сільськогосподарських підприємств

Загострення світової економічної кризи призвело до перегляду існуючих підходів забезпечення стабільного розвитку національної економіки, передусім, у напрямі розробки та реалізації заходів попередження дестабілізуючих явищ та процесів. За таких подій економічна безпека набула у світі особливого значення, як основна передумова формування національної безпеки держави в цілому та запорука її процвітання. Сьогодні вже ні в кого не виникає сумнівів щодо важливості та необхідності її комплексного управління на всіх ієрархічних рівнях. Адже погіршення економічної ситуації призводить до виникнення низки соціальних проблем, зокрема таких, як бідність, безробіття, демографічна криза тощо.

Сільськогосподарські підприємств посідають визначальне місце у розвитку сільських територій. Для більшості сіл вони залишаються основним джерелом робочих місць та соціального відтворення. Саме тому управління економічною безпекою сільськогосподарських підприємств має не лише суто економічний характер, а й глибокий соціальний аспект. Економічна безпека сільськогосподарського підприємства — це такий стан його господарських ресурсів, що забезпечує раціональну галузево-організаційну структуру підприємства, враховуючи географічне розташування та природно-кліматичні умови його діяльності, за якого воно здатне ефективно протидіяти можливим загрозам внутрішнього й зовнішнього середовища, а також досягати поставлених цілей і завдань на основі реалізації обраної ним стратегії розвитку.

Організаційно-економічні засади управління економічною безпекою сільськогосподарських підприємств повинні будуватися на основі реалізації чітко визначеної її стратегії. Вона, своєю чергою, має виходити з наявного їх виробничого потенціалу. Ця стратегія є основним внутрішнім орієнтиром формування економічної безпеки сільськогосподарського підприємства, що задає параметри всього її розвитку. Стратегія економічної безпеки сільськогосподарських підприємств повинна максимально враховувати можливі чинники як внутрішнього, так і зовнішнього середовища, що можуть перешкоджати в процесі її реалізації.

Прийнята стратегія економічної безпеки в сільськогосподарському підприємстві покликана забезпечувати: розширене відтворення і сталий розвиток сільськогосподарського підприємства; використання сильних і нівелювання слабких сторін сільськогосподарського підприємства; розподіл сфер впливу щодо її реалізації; підвищення економічної безпеки за рахунок формування належного рівня її функціональних складових; формування превентивного механізму захисту від ймовірних внутрішніх і зовнішніх загроз та нейтралізацію вже існуючих; виявлення прихованих резервів розвитку та нарощення виробничих потужностей; мобілізацію конкурентних переваг підприємства в напрямі формування достатнього рівня його економічної безпеки; формування надійного ділового оточення сільськогосподарських підприємств у процесі виробництва, переробки, реалізації та транспортування продукції.

Для сільськогосподарських підприємств важливим є не лише вибір самої стратегії економічної безпеки, а й можливість розробки власне шляхів та механізмів її реалізації з чітко визначеними джерелами їх фінансування. Вони повинні взаємодоповнювати одне одного та формувати цілісну організаційно-економічну систему управління економічною

безпекою., що має базуватись на принципі динамізму, бути гнучкою, і володіти здатністю адаптовуватися до умов економічного середовища і водночас бути джерелом постійних змін, необхідність яких обґрунтовується вимогами часу.

Ключовими організаційно-економічними напрямками підвищення рівня економічної безпеки сільськогосподарських підприємств в розрізі її функціональних складових повинні стати такі: 1) фінансова складова (управління кредиторською та дебіторською заборгованостями, формування кредитної політики підприємства, оптимізація структури капіталу, розширення джерел фінансування підприємства); 2) конкурентоспроможна складова (розширення номенклатури та асортименту продукції, вдосконалення системи зберігання продукції, розширення каналів збуту продукції, використання системи дисконтування цін, періодичне дослідження ринків); 3) технічна складова (впровадження інноваційних технологій, оптимізація амортизаційної політики, активізація лізингових відносин, розвиток сільськогосподарської кооперації, якісне оновлення основних фондів); 4) кадрова складова (справедлива політика підбору персоналу, управління конфліктами в колективі підприємства, підвищення кваліфікації та навчання працівників, використання оптимального співвідношення методів матеріального та морального стимулювання праці); 5) екологічна складова (дотримання науково обґрунтованої системи сівозмін, оптимальне співвідношення внесення органічних та мінеральних добрив, збалансована структура посівних площ, переробка відходів виробництва).

Ефективною формою консолідації зусиль сільськогосподарських підприємств у напрямі досягнення поставлених цілей та управління економічною безпекою є їх об'єднання в неформальні інтеграційні структури. Це є особливо вигідним для малих і середніх за розмірами сільськогосподарських підприємств. Створення таких неформальних інституційних об'єднань дозволяє зменшити умови невизначеності та ризики діяльності сільськогосподарських підприємств завдяки спільному обміну інформацією. Водночас, необхідно враховувати, щоб у результаті такого обміну не відбулося несанкціонованого витоку інформації, яка є комерційною таємницею підприємства. Перевага неформальних інтеграційних структур для підприємств полягає в тому, що вони не вимагають створення окремої юридичної особи, у результаті чого не відбувається повна чи часткова втрата незалежності та самостійності підприємств.

Крім обміну інформацією, сільськогосподарські підприємства, що входять до неформальних інтеграційних структур, можуть мати такі економічні вигоди: формування бази спільного матеріально-технічного забезпечення на засадах неформальної кооперації; можливість об'єднання зусиль щодо виходу на вітчизняні та міжнародні ринки сільськогосподарської продукції (просування продукції на ринок, її транспортування, реклама тощо); зниження виробничих і трансакційних витрат у результаті неформального об'єднання; розширення кола партнерських відносин сільськогосподарських підприємств; потужне лобі спільних інтересів у середовищі учасників економічних відносин АПК.

Розробка інституційних засад у напрямі зміцнення економічної безпеки сільськогосподарських підприємств є складним безперервним процесом, а його ефективність багато в чому залежить від взаємоузгодженості та послідовності дій головних суб'єктів макро-, мезо- та мікрорівнів. Тому формування адекватного інституційного середовища діяльності сільськогосподарських підприємств повинно стати ключовим пріоритетом державної політики в напрямку розвитку всієї галузі.

1. Васильців Т. Г. Економічна безпека підприємництва України: стратегія та механізми зміцнення : монографія / Т. Г. Васильців. — Львів : Арал, 2008. — 386 с.
2. Коженювські Л. Управління безпекою / Л. Коженювські // Актуальні проблеми економіки. — 2004. — № 1 (31). — С. 147-154.
3. Норт Д. Інституції, інституційна зміна та функціонування економіки / Д. Норт ; пер. з англ. І. Дзюб. — К. : Основи, 2000. — 198 с.